

Karolina Czerwionka

Uniwersytet w Białymstoku
ORCID: 0000-0003-3713-112X

KONIEC Z PRZEKŁAMYWANAMI – KREOWANIE WIZERUNKU MATKI W SOCIAL MEDIACH

| Abstrakt

Media społecznościowe są w ostatnich latach jednym z najbardziej popularnych miejsc interakcji społecznych. Niniejszy artykuł ma na celu ukazanie wizerunku matek w social mediach. Analizie jakościowej poddane zostały treści postów umieszczonych na grupie na portalu społecznościowym Facebook – Zostanę/Jestem Mamą / Grupa dla Super Mam. Celem badania było zbadanie wizerunku matek tworzonego przez nie same.

- Słowa kluczowe: macierzyństwo, matka, stereotyp matki, Matka Polka, social media.

| Abstract

Social media has been one of the most popular places for social interaction in recent years. This article aims to present the image of mothers in social media. The content of the posts placed in the group – I will / I am Mamą / Grupa dla Super Mam on the social networking site Facebook was subjected to qualitative analysis. The aim of the study was to examine the image of mothers created by themselves.

- Keywords: motherhood, mother, mother's stereotype, Polish mother, social media.
-

Wstęp

W dzisiejszych czasach mamy wiele różnych typów rodzin, a co za tym idzie, różne typy macierzyństwa. W naszym społeczeństwie macierzyństwo traktowane jest jako jeden z głównych celów życia każdej kobiety. W naszej kulturze przyjęło się, że posiadanie dziecka i macierzyństwo są powołaniem każdej kobiety. Niniejsze badanie ma na celu ukazanie wizerunku matek na grupie Zostanę/Jestem Mamą / Grupa dla Super Mam. Badaniu poddane zostały posty umieszczane przez kobiety będące matkami lub kobiety ciężarne. W niniejszym artykule poruszone zostały kwestie macierzyństwa – jego rodzajów i istoty, stereotypowego wizerunku matki w Polsce oraz funkcjonowania i znaczenia social mediów.

Istota i rodzaje macierzyństwa

Instytucja rodziny i jej codzienne życie są w naszej kulturze i tradycji wysoko cenione. Rodzinna socjalizacja i różne instytucje, w tym Kościół i szkoła, przekazują i wpajają młodym pokoleniom wartości związane z posiadaniem dzieci¹. Przekonania te przez wiele lat ograniczały życie większości z nich do prac w gospodarstwie domowym i opieki nad rodziną. Własne pragnienia, potrzeba rozwoju i samodoskonalenia ustępowały potrzebom rodziny.

Obecnie rola matki uległa znacznej zmianie. Pozycja kobiety zrównała się z pozycją mężczyzny. Może rozwijać się, spełniać się zawodowo, a kwestie związane z opieką nad rodziną i domem dzielone są między obie płcie. Nadal spotyka się kobiety, które poświęcają swoje życie dzieciom, mężowi i dbałości o dom, ale nie jest to już dyktowane zakorzenionymi w społeczeństwie normami i wartościami, lecz wynika z ich własnej decyzji. Kulturowe ujęcie macierzyństwa również uległo zmianie. Spotyka się jego różne rodzaje, które są w mniejszym bądź większym stopniu społecznie akceptowane.

¹ Z. Gawlina, *Macierzyństwo jako wartość w kontekście przemian społecznych*, „Roczniki Socjologii Rodziny” 2003, t. 15, s. 33–34.

Kobiety coraz częściej jako cel obierają karierę i rozwój, odsuwając tym samym znaczenie roli matki na dalszy tor. Nie znaczy to jednak, że współcześnie coraz więcej kobiet rezygnuje z posiadania potomstwa. Kariera, rozwój osobisty i zawodowy stają się dla nich priorytetem, odkładają one w czasie urodzenie pierwszego dziecka. Posiadanie potomstwa jest zazwyczaj dokładnie zaplanowane, a liczba dzieci w rodzinie jest mała. Coraz częściej spotyka się rodziny, które składają się z dwojga rodziców i dziecka lub dwójki dzieci. Kobieta, która nie chce lub nie może mieć dziecka, oskarżana jest o egoizm. Macierzyństwo traktowane jest jako główna i jedyna kariera każdej kobiety² – są stworzone do wydawania na świat potomstwa. Stało się to powodem społecznego nakazu macierzyństwa.

W naszym społeczeństwie obecny jest model rodziny składający się z matki i jednego lub więcej dzieci. Rodziny samotnych matek i ich dzieci tworzą jeden z najbardziej dynamicznych typów rodzin. Rodziny te są coraz bardziej powszechne³. Powodów samotnego wychowywania dzieci przez kobiety jest wiele, podobnie jak typów samotnych matek. Ich sytuacja życiowa może wynikać z przyczyn losowych lub być własnym wyborem⁴. Do losowych przyczyn należą przykładowo porzucenie przez partnera lub jego zgon. W niektórych przypadkach rodziny matek z dziećmi spotyka problem bezdomności. Schronienie w takich sytuacjach zapewniają domy samotnych matek. Kobiety trafiają tam na skutek zerwania więzi z rodziną. Bywa, że wywodzą się rodzin patologicznych, przez co pomoc ze strony rodziny jest niemożliwa⁵. Innym problemem dotyczącym kobiety samotnie wychowujące dziecko jest problem ze swobodnym dotarciem do rynku pracy. Zazwyczaj

² N. Reewes, *Womankind. Beyond the Stereotypes*, Aldine Publishing Company, New York 1982, s. 56.

³ M. Wolska-Długosz, *Samotne rodzicielstwo – blaski i cienie. Próba syntezy*, „Scientific Bulletin of Chełm – Section of Pedagogy” 2016, nr 2, s. 58.

⁴ D. Lalak, T. Pilch, *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej*, Warszawa 1999, s. 237.

⁵ M. Przybysz-Zaremba, *Konstruowanie codzienności życia samotnych matek na podstawie wywiadów przeprowadzonych z kobietami „uwikłanymi” w rolę*, [w:] M. Szyszka (red.), *Dylematy życia rodzinnego. Diagnoza i wsparcie*, Lublin 2016, s. 53–70.

stanowiska, które zajmują, są nisko płatne, a utrzymanie się na nich jest trudne ze względu na fakt, że pełnią one obowiązki obojga rodziców. W dzisiejszych czasach na popularności zyskuje samodzielne macierzyństwo z wyboru. Kobiety wybierają odejście od partnera lub decydują się na samotne wychowywanie dziecka, uznając tym samym od początku, że nie czują potrzeby angażowania innej osoby w życie jej i dziecka⁶. Do tej grupy matek należą zazwyczaj kobiety dojrzałe, wykształcone, posiadające już pewną pozycję zawodową, zamieszkujące obszary miejskie. Charakterystyczne dla nich są wysokie zarobki, dobra sytuacja materialna⁷.

Innym typem macierzyństwa, często samotnego, są matki nastoletnie. Młody wiek i nikła wiedza dotycząca życia seksualnego mogą skutkować nieplanowaną ciążą⁸⁹. Wiek rodziców dziecka, ich sytuacja materialna i fakt braku gotowości do zaopiekowania się rodziną, brak doświadczenia zawodowego i brak wykształcenia często skutkują porzuceniem kobiety przez partnera¹⁰. Matki te mają znacznie utrudniony start w dorosłe życie i istnieje ryzyko, że złe wybory i obrane strategie działania zostaną przez nie powielone¹¹.

Na przestrzeni lat odnotowuje się, że kobiety coraz później zachodzą w pierwszą ciążę. Jest to jednym z powodów zmniejszenia się liczby urodzeń. Liczba kobiet w wieku rozrodczym (15–49 lat) w roku 2019 wynosiła 8934¹². Dzietność kobiet w roku 2019 kształtowała się następująco: przeciętny wiek kobiet rodzących pierwsze dziecko wynosił 28,3 lat, a przeciętny wiek rodzących kobiet to 30,4 lat (w 1960 r. wiek kobiet rodzących pierwsze dziecko

⁶ M. Przybysz-Zaremba, *Konstruowanie codzienności życia...*, s. 55.

⁷ M. Raclaw, M. Tarkowska, *Samotne rodzicielstwo. Między diagnozą a działaniem*, Warszawa 2013, s. 42.

⁸ S. Kawula, *Kształty rodziny współczesnej. Szkice familiologiczne*, Toruń 2007, s. 100–102.

⁹ M. Przybysz-Zaremba, *Narracje o codzienności konstruowane przez samotne matki aktywne edukacyjnie-zawodowo*, [w:] I.M. Kijowska, M. Przybysz-Zaremba (red.), *Rodzina. Przeobrażenia, problemy, pomoc*, Elbląg 2013, s. 43.

¹⁰ *Ibidem*, s. 43.

¹¹ M. Potoczna, W. Warzywoda-Kruszyńska, *Kobiety z łódzkich enklaw biedy. Bieda w cyklu życia i międzypokoleniowym przekazie*, Łódź 2009, s. 61.

¹² GUS, *Stan i struktura ludności według wieku w latach 1989–2020*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/struktura-ludnosc,16,1.html> [dostęp: 11.07.2022].

wynosił 25 lat, a przeciętny wiek rodzących kobiet – 27,5 lat; w 2000 r. wiek kobiet rodzących pierwsze dziecko wynosił 24,2 lata, przeciętny wiek rodzących kobiet – 26,9 lat)¹³.

Stereotypowy wizerunek matki w Polsce

W Polsce matka jest ściśle powiązana z symbolami narodowymi, religijnymi, domem, rodziną, ziemią, np. matka natura, matka ziemia, Matka Polska, matka Polka, Matka Boska¹⁴. Matki kreowane są na bohaterki, są fundamentem społeczeństwa i świata. Na ich barki składana jest duża odpowiedzialność. Polska rodzina ma swój wzorzec matki. Określona jest forma związku z mężczyzną oraz charakter relacji z dzieckiem. Matka, która kieruje się instynktem macierzyńskim, dbająca o dziecko, zapewniająca mu odpowiedni rozwój, również moralny i intelektualny, jest nowym modelem macierzyństwa, powstałym w 2. połowie XVIII w.¹⁵

Wzorcowa kobieta to matka. Wzór kobiety matki i żony wpajany jest od najmłodszych lat dzieciom, np. przez system edukacji i Kościół. Z tego rodzi się przekonanie o fakcie potrzeby czy konieczności zamążpójścia i wydania na świat potomstwa. Kształtuje to w świadomości młodych kobiet marzenie, jakim jest dostosowanie się do tego modelu. Kobiety niemające dzieci są nieprawdziwe i nietypowe¹⁶. Ponadto prawdziwe matki określane są jako dobre. To kobiety, które są przykładem dla innych, które określają kryterium podziału na matki prawdziwe i dobre oraz na resztę: złe i wyrodne¹⁷.

¹³ GUS, *Urodzenia żywe według kolejności urodzenia dziecka u matki w latach 1960–2020*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/struktura-ludnosci,16,1.html> [dostęp: 11.07.2022].

¹⁴ J. Bartmiński, *Polski stereotyp „matki”*, „Postscriptum Polonistyczne” 2008, t. 1(1), s. 33.

¹⁵ Z. Gawlina, op. cit., s. 36–37.

¹⁶ B. Miszewski, *Stereotypy we współczesnym polskim dyskursie kaznodziejskim*, „Język a Kultura” 1998, t. 12, s. 229.

¹⁷ Ibidem, s. 229–230.

Macierzyństwo ściśle kojarzone jest z posiadaniem rodziny: męża i dzieci. Związane jest to ze stereotypem trzech M: miłości, małżeństwa i macierzyństwa¹⁸. Matka nierozzerwalnie kojarzona jest z dzieckiem, z rolą opiekunki, z ciepłem i dobrocią, miłością i ofiarnością. Jest najważniejszą osobą w życiu dziecka. To do niej należy dbanie o dziecko podczas trwania ciąży. Od dnia urodzenia przez kolejne kilka lat to matka poświęca dziecku najwięcej uwagi. Jest mu niezbędna do przeżycia. Ponadto w rodzinach głęboko wierzących podkreślane jest znaczenie matki w życiu dziecka poprzez określanie jej jako najważniejszej osoby w jego życiu¹⁹. W postawach macierzyńskich odnajduje się poświęcenie i służbę rodzinie. Mówi się o tym, że matka zawsze czeka w domu, że nie śpi nocami, że troszczy się itp.

Matkami wyrodnymi i złymi są kobiety, które określane są jako dzieciobójczynie, czyli te, które poddały się zabiegowi aborcji²⁰. Matki złe i wyrodne to również te, które oddały dziecko do adopcji, którym dziecko zostało odebrane lub te, które w sposób fizyczny i psychiczny znęcały się nad dzieckiem lub nie reagowały na tego rodzaju zachowania ze strony najbliższego otoczenia. Złymi matkami są również kobiety, które popadły w nałogi, skazując tym samym swoje potomstwo na życie w patologii, biedzie i niedostatku.

W naszej kulturze kobiety nisko oceniają kobiety samotnie wychowujące dzieci, mimo że dzieci z takich rodzin mają zazwyczaj zapewnione odpowiednie warunki bytowe i rozwojowe. Macierzyństwo ściśle kojarzone jest również z posiadaniem męża. W sytuacjach samotnego czy samodzielnego wychowywania dziecka zwraca się uwagę na problem, jakim jest brak wzorów męskich w życiu dziecka. Ważny jest powód braku ojca w życiu matki i dziecka. Ta perspektywa daje różne spojrzenia na różne typy samotnego macierzyństwa: losowe, porzucenie oraz wybór własny²¹. Dużo gorzej są oceniane kobiety, których sytuacja wynika z własnej decyzji o odejściu od partnera lub założenia o braku konieczności angażowania w swoje życie ojca dziecka – tzw. matki samodzielne, samotne matki z wyboru.

¹⁸ Z. Gawlina, op. cit., s. 37.

¹⁹ B. Miszewski, op. cit., s. 230.

²⁰ Ibidem, s. 231.

²¹ D. Lalak, T. Pilch, op. cit., s. 237.

Social media areną interakcji i wpływów społecznych

Początek XX w. przyniósł ze sobą powstanie i rozwój *Web 2.0*. Jest to trend, który zapoczątkował erę serwisów internetowych i umożliwił wykorzystanie Internetu do łączenia ludzi. Funkcje Internetu to: „wyszukiwanie informacji, komunikacja, transfer w obie strony (*download* i *upload*), rejestracja użytkownika (login i hasło), a przede wszystkim social media”²². Jak pisze Magdalena Brzozowska-Woś, należą do nich: „blogi, fotoblogi, vlogi (videoblogi), mikroblogi, serwisy społecznościowe, zakładki społecznościowe oraz wiki, choć nie można zapominać też o forach internetowych czy listach dyskusyjnych (najstarsze formy)”²³. Ta rewolucja mediów wytworzyła zjawisko nazywane kulturą transparenacji. Rzeczywistość staje się przezroczysta, co powoduje odkrywanie coraz to nowszych sfer życia społecznego i indywidualnego. Zlikwidowane zostały bariery kulturowe, obyczajowe, fizyczne, poszerzając tym samym percepcję i zakres zjawisk, których do tej pory można było doświadczyć²⁴. Social media stają się medium opiniotwórczym. Jedną z głównych ich cech jest społeczna interakcja. Ponadto użytkownik zyskuje wolny dostęp do treści, zarówno ich odbioru, jak i tworzenia, oraz ma dostęp do nich i może z nich skorzystać w dowolnym momencie. Grupy skupione wokół danego tematu mają bezpośredni wpływ na zawartość stron WWW²⁵.

W ostatnich latach obserwuje się coraz większy wpływ mediów społecznościowych na różne sfery życia społecznego. Ich użytkownik zyskuje możliwość: publikowania postów, zdjęć, komentowania, śledzenia profili tematycznych, celebrytów, sportowców, blogów, stałego kontaktu ze znajomymi, wglądu w kalendarz wydarzeń społecznych i kulturowych oraz

²² H. Pawlak, R. Nierebiński, *Spolecznosc wirtualna jako spoleczny kanal kreowania zawartosci Internetu*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego Studia Informatica” 2011, nr 28, s. 323.

²³ M. Brzozowska-Woś, *Media społecznościowe a wizerunek marki*, „Journal of Management and Finance” 2013, R. 11, nr 1(1), s. 56.

²⁴ M. Krajewski, *Kultury kultury popularnej*, Poznań 2005, s. 166.

²⁵ H. Pawlak, R. Nierebiński, op. cit., s. 323.

urodzin znajomych, i wiele innych. Szczególnie ważną cechą mediów społecznościowych jest stworzenie możliwości wyrażania własnych poglądów i opinii, dzielenia się własnymi doświadczeniami. Dodatkowym atutem social mediów jest fakt, że działania te mają szerokie grono odbiorców²⁶. Dostęp do social mediów jest zazwyczaj darmowy, co jest ich niewątpliwą zaletą. Na popularności zyskują różnego rodzaju serwisy społecznościowe. Dają one użytkownikom możliwość formowania i wizualizacji sieci społecznych²⁷. Możliwość uczestnictwa w tym świecie daje ludziom dostęp do połączeń internetowych. W Polsce ok. 61% społeczeństwa jest użytkownikami Internetu, co daje ok. 21,6 mln osób, a 95% z nich deklaruje bycie użytkownikiem mediów społecznościowych²⁸. Social media przyczyniły się do „zmiany organizacji i rozpowszechniania treści medialnych u progu drugiej dekady XXI wieku”²⁹. Rozpowszechnianie i przepływy przekazów medialnych zależne są od decyzji podejmowanych przez grupy użytkowników, do których trafiają. W tym przypadku użytkownicy pełnią funkcję przekaźników, mogą weryfikować treści, komentować oraz przygotowywać i publikować nowe przekazy³⁰.

Do najpopularniejszych mediów społecznościowych należą: Facebook, Instagram, Twitter, Youtube, Goldenline, Snapchat. Jak podaje portal www.whysosocial.pl, w Polsce w październiku 2019 r. 18,3 mln osób było użytkownikami Facebooka. Najliczniejszą grupą użytkujących ten portal były osoby w wieku 25–34 lat, co stanowiło 27,8% użytkowników. Osób korzystających z Instagrama na świecie jest ponad miliard, przy czym połowa z nich nagrywa lub ogląda *Instastories*. W Polsce liczba użytkowników tego portalu wynosi ok. 7 mln, a 20% z nich stanowią kobiety w wieku 18–24 lat. Użytkownicy

²⁶ K. Fabjaniak-Czerniak, *Internetowe media społecznościowe jako narzędzie public relations*, [w:] K. Kubiak (red.), *Zarządzanie w sytuacjach kryzysowych niepewności*, Warszawa 2012, s. 184.

²⁷ J. Nowak, *Social media jako sieci obiegu przekazów medialnych*, „Nowe Media. Czasopismo Naukowe” 2012, t. 3, s. 17.

²⁸ M. Kowalska, *Polskie kobiety jako użytkowniczki mediów społecznościowych*, „Marketing i Rynek” 2016, nr 3, s. 370.

²⁹ J. Nowak, op. cit., s. 14.

³⁰ *Ibidem*, s. 19.

Twittera to 330 mln osób, zaś 139 mln korzysta z niego codziennie. Większość jego użytkowników – 63% – to osoby w wieku 35–65 lat. Portal YouTube jest miesięcznie odwiedzany przez 2 mld osób. Codziennie odtwarzanych jest na nim miliard godzin materiałów wideo, co godzinę dodawanych jest 500 godzin nowych filmów. Przeciętny użytkownik spędza tam ok. 40 minut³¹.

Cel badania, dane i metodologia

Celem niniejszego badania jest zbadanie wizerunku matki w social mediach. Do celów badania zastosowano dobór celowy warstwowy. Analiza jakościowa treści postów i komentarzy umieszczonych na grupie na portalu społecznościowym Facebook – Zostanę/Jestem Mamą / Grupa dla Super Mam. Analizie poddane zostały publikowane posty i komentarze z kwietnia 2021 r. Analizie został poddany co piąty post, zaczynając od pierwszego opublikowanego w kwietniu. Badanie odbyło się pod kątem następujących tematów: „negatywne strony macierzyństwa”, „negatywne przeżycia związane z ciążą i porodem”, „kreowanie się członkiń badanych grup na ekspertki”, „udostępnianie zdjęć dzieci”, „wsparcie w badanej grupie – budowanie wspólnoty”.

Wyniki badania

Tematyka analizowanych postów została podzielona na kategorie. Analizowane wpisy mieszczą się w następujących grupach tematycznych:

- Porady zdrowotne i pielęgnacyjne: kolki (1.04.), problemy ze snem i z brzuszkiem (5.04.), problem z chrapaniem u dziecka (7.04.), problem ze snem (8.04.), pytanie o krem Babydream (10.04.), pytanie o to, jak objawiają się kolki u dziecka + opis objawów (12.04.), pytanie o neurologa w Krakowie (13.04.), pytanie o skok rozwojowy u 9-miesięcznego dziecka (16.04.), pytanie o możliwy powód wystąpienia wysypki u dziecka

³¹ www.whysosocial.pl [dostęp: 28.04.2021].

- + zdjęcia (19.04., 22.04.), pytanie o gazy i problemy ze snem (20.04.), pytanie o szczepionki 5w1 i 6w1 (20.04.), pytanie o szampon na wzmocnienie włosów dla 2-latki (21.04.), pytanie o szczepionkę na meningokoki (23.04.), pytanie o prywatną klinikę chirurgii dziecięcej (24.04.), pytanie o to, co oznacza ciemnozielona kupka u niemowlaka (27.04.), pytanie o to, jak długo tygodniowe dziecko może nie robić kupy (29.04.).
- Karmienie: mleko modyfikowane – oddam (1.04.), kryzys laktacyjny (5.04.), pytanie o mleko firmy Neocate (8.04.), pytanie o pory karmienia (10.04.), pytanie o karmienie 2-letniego dziecka mlekiem w nocy (11.04.), pytanie, czy większe odstępy czasowe w robieniu kupy mogą być spowodowane ząbkowaniem (17.04.), pytanie o mleko modyfikowane z AR (27.04.).
 - Organizacyjne: życzenia świąteczne (3.04.), zaproszenie na konferencje *on-line* (3.04.), post powitalny nowej członkini (8.04.), pytanie, czy w grupie są mamy mieszkające za granicą (12.04.), post użytkownika Jak urodzić i nie zwariować: „Te zmiany w okresie ciąży i połogu mogą cię zaskoczyć” – link (14.04.), ważne przesłanie dla mam (20.04.), post „Jak urodzić i nie zwariować” – link (26.04.).
 - Poród: pytanie, gdzie rodzić w czasach covidu (6.04.).
 - Rozwój fizyczny dziecka: pytanie o pełzanie, poruszanie i siadanie u 10-miesięcznego dziecka (6.04.), pytanie o to, czy dla 2-latki sandały mają mieć odkrytą czy zakrytą kostkę (13.04.), pytanie o to, do którego roku życia dzieci korzystały z hulajnogi marki Scoot and Ride (25.04.), pytanie, jaki rower wybrać dla 3-letniego dziecka (26.04.).
 - Rozwój psychofizyczny: pytanie o zabawy kreatywne dla dziecka w wieku 6–7 lat (7.04.), pytanie o Dom Rozwoju Malucha (8.04.), pytanie o formy zabaw dla 3-miesięcznego dziecka (14.05.), prośba o polecenie książek dla 2-latka w dwóch lub trzech językach (22.04.).
 - Wyposażenie: pytanie o przedłużki do body (5.04.), pytanie o jakość zdjęć na płótnie z Allegro (8.04.), pytanie o krzeselko do karmienia (9.04.), pytanie o nosidelko (12.04.), podziękowanie i własna opinia o laktatorze marki Camino (16.04.), pytanie o fotelik na rower dla dziecka (19.04.), kiedy zmienić gondolę na spacerówkę (22.04.), pytanie o krzeselko do kar-

mienia (27.04.), pytanie o spacerówkę dla 3-latki (28.04.), pytanie o kupno roweru trójkołowego z daszkiem (29.04.).

- Przygotowania: jak przygotować zwierzęta domowe na przyjście na świat dziecka (8.04.).
- Inne: zdjęcie owada i pytanie, co to za owad (11.04.), pytanie, w co ubrać się na urodziny syna (17.04.), wiersz *Słodkości* (18.04.), pytanie o to, która książka o Pokemonach jest lepsza (19.04.).
- Zdrowie matki: czy pokarm w piersi może oznaczać ciążę? (13.04.), pytanie o mocną antykoncepcję – jaką wybrać? (15.04.), opis sytuacji – krwawienie i klucie w dole brzucha i opinia lekarza – pytanie o opinię członkiń grupy (16.04.), pytanie o środki na wypadanie włosów (17.04.), pytanie o to, czy w dniu planowanej miesiączki można zajść w ciążę (19.04.), pytanie o pociągowe zapalenie tarczycy (20.04.), pytanie o lekko podwyższone białko w ciąży (23.04.), zdjęcie chorego paznokcia i pytanie o możliwą przyczynę schorzenia (30.04.).

Wnioski

W badanych postach w grupie Zostanę/Jestem Mamą / Grupa dla Super Mam zbadane zostały treści publikowanych wypowiedzi. Negatywne strony macierzyństwa związane są ze zmaganiem z dolegliwościami typowymi dla wieku niemowlęcego, takimi jak kolki, problemy ze snem itp. Można tu uznać, że negatywną stroną macierzyństwa jest zderzenie z rzeczywistością, na którą kobiety nie były wystarczająco przygotowane, co może je obciążać psychicznie i fizycznie. Odniesieniem do negatywnych przeżyć związanych z ciążą i porodem był post poruszający tematykę wyboru miejsca porodu w dobie zachorowań na COVID-19. Kreowanie się na ekspertki członkiń grupy dostrzegalne jest bardziej w komentarzach niż w postach. Analizie poddane zostały posty, z których jedno było zaproszeniem na konferencję, drugie przekierowywały czytelnika na stronę z artykułem. Wśród badanych postów nie było tych zawierających zdjęcia dzieci. Znalazły się jednak zdjęcia ukazujące części ciała, na których pojawiła się wysypka. Wsparcie i budo-

wanie wspólnoty zostało pokazane w jednym z badanych postów, w którym nowa członkini grupy przywitała się z resztą.

Ponadto matki w swoich postach często pytają o porady zdrowotne i pielęgnacyjne, np. jaki krem wybrać, co mogą oznaczać zmiany skórne itp. Wystąpiły również pytania o opinię na temat wyposażenia, np. krzeselka do karmienia czy roweru. W publikowanych postach często opisywana jest bezradność. Obecne są również pytania o pomysły na zabawy, których celem jest wsparcie rozwoju psychofizycznego dziecka.

Dyskusja

Badania Bogusławy Lachowskiej, Anny Matuszewskiej i Stanisława Lachowskiego, przeprowadzone wśród studentek ostatniego roku, dowodzą, iż przekonanie o wysokich wymaganiach w opiece nad dzieckiem, wyrzeczeniach i pogorszeniu jakości życia, rezygnacji z własnych celów, wynikające z posiadania dziecka, straty i ograniczenia przyczyniają się do kształtowania negatywnej wizji macierzyństwa, co czyni je coraz mniej pożądanym. Wynika to z kategorii władzy i osiągnięć (status i prestiż, osobisty sukces), kierowania sobą oraz z hedonizmu (potrzeba przyjemności i zaspakajania własnych potrzeb). Pozytywne postawy mają swoje źródło w tradycji (podtrzymywanie zwyczajów), przystosowaniu (posłuszeństwo, samodyscyplina, ograniczenie swoich dążeń i impulsów) oraz życzliwości³².

Według badań przeprowadzonych na mieszkankach Warszawy, dotyczących pozytywnych stron bycia matką, kobiety negatywnie oceniły podniesienie prestiżu społecznego. Pytane o negatywne strony macierzyństwa badane wskazały: zmęczenie, rozdrażnienie, ograniczenie autonomii³³.

³² B. Lachowska, A. Matuszewska, S. Lachowski, *System wartości kobiet a ich postawy wobec macierzyństwa*. „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio” 2017, t. 29, nr 1, s. 77.

³³ U. Tataj-Puzyna, *Doświadczenie macierzyństwa – badania sondażowe matek w Warszawie*, „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio” 2017, t. 30, nr 2, s. 133.

Dorota Ruszkiewicz w swoim badaniu przedstawiła pięć negatywnych stron wynikających z braku doświadczenia macierzyństwa. Należą do nich: dyskryminacja w miejscu pracy (36,8% badanych), społeczna stygmatyzacja (84,2% badanych), dyskryminacja w przestrzeni publicznej (28,9% badanych), niepodążanie drogą prowadzącą do szczęścia i spełnienia (81,5% badanych) oraz samotna starość (44,7% badanych)³⁴.

Badania Martyny Żelazkowskiej dotyczyły nastoletnich matek. W ich przypadku pozytywny obraz macierzyństwa tworzą: wsparcie najbliższych, wsparcie emocjonalne (zwłaszcza u młodych matek), wsparcie instrumentalne, finansowe i mieszkaniowe, możliwość realizacji swoich planów (ukończenie szkoły, kontynuacja edukacji), obecność kochającego, wspierającego partnera, a co najważniejsze wiara w siebie. Na negatywny obraz macierzyństwa wpływają: brak akceptacji ciąży przez bliskie osoby, brak partnera lub kłótnie i konflikty w związku, brak czasu na spotkania z rówieśnikami, na rozwijanie własnych zainteresowań³⁵.

Występowanie wątków dotyczących różnego rodzaju porad wynika z potrzeby zasięgnięcia informacji na temat swojego położenia, zwłaszcza w sytuacjach trudnych i problematycznych. Przynależenie do środowiska osób w podobnym wieku i zbliżonej sytuacji życiowej może sprawić, iż osoba szukająca pomocy, wsparcia i opinii innych może mieć poczucie możliwości kontrolowania sytuacji, w której się znajduje³⁶. Badania Anny Szymanik-Kostrzewskiej i Pauliny Michalskiej wskazują jednak na to, że kobiety nie uważają porad uzyskanych na forach internetowych za użyteczne – nisko cenią opinię osób obcych na temat swoich dzieci. Badane często sięgały po pomoc osób wykwalifikowanych – lekarzy i pielęgniarek,

³⁴ D. Ruszkiewicz, *Negatywne aspekty nierealizowania macierzyństwa – poglądy i odczucia kobiet bezdzietnych*, „Pedagogika Rodziny” 2015, t. 5, nr 4, s. 172.

³⁵ M. Żelazkowska, *Kształtowanie obrazu macierzyństwa przez nastoletnie matki. Perspektywa społeczno-psychologiczna*, „Społeczeństwo. Edukacja. Język” 2016, t. 4, s. 70–71.

³⁶ K. Barani, *Wirtualne wspólnoty kobiet na forach internetowych jako źródło wsparcia w przygotowaniu do macierzyństwa*, [w:] B. Szmigielska (red.), *Całe życie w sieci*, Kraków 2008, s. 184.

odwoływały się do własnych doświadczeń z dzieciństwa oraz kierowały się poradami swoich matek³⁷.

Poród kojarzony jest z cierpieniem, traumatycznymi wydarzeniami oraz z potrzebą dużej odporności matki. Budzi niepokój, lęk i ból. Jest to powód wyrażania przez matki „zgody na nieuzasadnione interwencje medyczne i bierne podporządkowanie procedurom, po całkowitą rezygnację z roli (np. upominanie się o cięcie cesarskie czy pełne znieczulenie)»³⁸. Kobiety boją się porodu i często nie zgłębiają wiedzy na ten temat, oddając swoje ciało i losy ciąży i porodu w ręce lekarzy – ekspertów³⁹.

Na forach dyskusyjnych spotkać można rodziców, którzy chcą „za wszelką cenę [...] przyspieszyć rozwój dziecka, uczynić zeń geniusza w każdej dziedzinie, dzielących się pomysłami na zabawy edukacyjne, promujących zabawki »kreatywne«”. Spotyka się postawy przesadnego dbania o zdrowie fizyczne i psychiczne swoich dzieci, sięganie po pomoc behawiorystów, stosowanie systemu kar i nagród⁴⁰. Kobiety dostrzegły możliwość wpływania, kształtowania i decydowania o pełnionej przez nie roli matki. Dzięki przynależności do portali internetowych matki kobiety kształtują swoje wyobrażenie roli, w którą wchodzi lub w której już są, i się z tym wyobrażeniem utożsamiają⁴¹.

Podsumowanie

W dzisiejszych czasach typów matek i wzorów macierzyństwa spotyka się wiele. Nie ma konkretnego wzorca, który określa każdą matkę. Macierzyń-

³⁷ A. Szymanik-Kostrzewska, P. Michalska, *Użyteczność źródeł wiedzy o wychowaniu w opiniach matek małych dzieci*, „Wychowanie w Rodzinie” 2018, t. 17(1), s. 249.

³⁸ L. Nowakowska, *Refleksje nad ciążą i porodem. Perspektywa krytycznej analizy dyskursu*, „Kultura – Społeczeństwo – Edukacja” 2014, nr 1, s. 15.

³⁹ A. Rich, *Zrodzone z kobiety. Macierzyństwo jako doświadczenie i instytucja*, Warszawa 2000, s. 226.

⁴⁰ N. Walter, *Obraz rodzicielstwa w polskim internecie, czyli co czytają i o czym dyskutują współczesne matki*, „Biuletyn Edukacji Medialnej” 2012, nr 1, s. 23–24.

⁴¹ K. Barani, op. cit., s. 177.

stwo jest szczególnym etapem w życiu każdej kobiety. Wprowadza do życia wiele zmian i wyzwań. To, jakie jego cechy uznawane są za pozytywne lub negatywne, zależy od wielu czynników, np. od sytuacji życiowej, cech osobowych matki itp. Matki tworzą jedną z najliczniejszych grup użytkowników portali społecznościowych. Interesujące, jaki wizerunek matki kreowany jest przez mamy należące do grup na portalu Facebook. Funkcjonowanie kobiet w grupie Zostanę/Jestem Mamą / Grupa dla Super Mam opiera się na zadawaniu pytań, szukaniu rad i wsparcia. Mało popularne są wśród nich praktyki publikowania zdjęć swoich dzieci. Często pojawiające się wątki dotyczą problemów ze snem, karmienia oraz porad zdrowotnych i dotyczących wyposażenia. W badanych postach nie było treści opisujących ciążę, poród czy bycie mamą ani negatywnie, ani pozytywnie. Grupa oferuje wsparcie członkiniom, niesie pomoc i udziela porad w sytuacjach problematycznych i trudnych. Należące do niej kobiety stworzyły wspólnotę, łączącą kobiety będące w tej samej sytuacji życiowej, mające różne problemy i doświadczenia. Wizerunek macierzyństwa w badanej grupie to chwalenie się dziećmi, nieopisywanie rewelacji płynących z bycia mamą, nienarzekanie na kondycję psychofizyczną, nienarzekanie na trudy płynące z aktualnej sytuacji życiowej. Matka to osoba ostrożna, zagubiona, zadająca pytania, szukająca pomocy i wsparcia w odgrywaniu nowej roli, w którą właśnie wkracza lub dopiero wkroczyła.

| BIBLIOGRAFIA

1. Barani K., *Wirtualne wspólnoty kobiet na forach internetowych jako źródło wsparcia w przygotowaniu do macierzyństwa*, [w:] B. Szmigielska (red.), *Całe życie w sieci*, Kraków 2008, s. 177–204.
2. Bartmiński J., *Polski stereotyp „matki”*, „Postscriptum Polonistyczne” 2008, t. 1(1), s. 33–53.
3. Beisert M., *Rozwód. Proces radzenia sobie z kryzysem*, Poznań 2000.
4. Brzozowska-Woś M., *Media społecznościowe a wizerunek marki*, „Journal of Management and Finance” 2013, R. 11, t. 1(1), s. 53–64.

5. Fabjaniak-Czerniak K., *Internetowe media społecznościowe jako narzędzie public relations*, [w:] K. Kubiak (red.), *Zarządzanie w sytuacjach kryzysowych niepewności*, Warszawa 2012, s. 145–186.
6. Gawlina Z., *Macierzyństwo jako wartość w kontekście przemian społecznych*, „Roczniki Socjologii Rodziny” 2003, t. 15, s. 33–44.
7. GUS, *Stan i struktura ludności według wieku w latach 1989–2020*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/struktura-ludnosc,16,1.html> [dostęp: 11.07.2022].
8. GUS, *Urodzenia żywe według kolejności urodzenia dziecka u matki w latach 1960–2020*, <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/struktura-ludnosc,16,1.html> [dostęp: 11.07.2022].
9. <https://www.whysosocial.pl/uzytkownicy-social-media-w-polsce-i-na-swiecie/> [dostęp: 28.04.2021].
10. Kawula S., *Kształty rodziny współczesnej. Szkice familiologiczne*, Toruń 2007.
11. Kowalska, M., *Polskie kobiety jako użytkowniczki mediów społecznościowych*, „Marketing i Rynek” 2016, nr 3, s. 367–378.
12. Krajewski M., *Kultury kultury popularnej*, Poznań 2005.
13. Lachowska B., Matuszewska A., Lachowski S., *System wartości kobiet a ich postawy wobec macierzyństwa*, „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio” 2017, t. 29, nr 1, s. 67–79.
14. Lalak D., Pilch T., *Elementarne pojęcia pedagogiki społecznej i pracy socjalnej*, Warszawa 1999.
15. Miszewski B., *Stereotypy we współczesnym polskim dyskursie kaznodziejskim*, „Język a Kultura” 1998, t. 12, s. 224–237.
16. Nowak J., *Social media jako sieci obiegu przekazów medialnych*, „Nowe Media. Czasopismo Naukowe” 2012, t. 3, s. 13–31.
17. Nowakowska L., *Refleksje nad ciężką i porodem. Perspektywa krytycznej analizy dyskursu*, „Kultura – Społeczeństwo – Edukacja” 2014, nr 1, s. 9–24.
18. Pawlak H., Nierebiński R., *Społeczność wirtualna jako społeczny kanał kreowania zawartości Internetu*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Studia Informatica” 2011, nr 28, s. 321–332.
19. Potoczna M., Warzywoda-Kruszyńska W., *Kobiety z łódzkich enklaw biedy. Bieda w cyklu życia i międzypokoleniowym przekazie*, Łódź 2009.
20. Przybysz-Zaremba M., *Konstruowanie codzienności życia samotnych matek na podstawie wywiadów przeprowadzonych z kobietami „uwikłanymi” w rolę*, [w:] M. Szyszka (red.), *Dylematy życia rodzinnego. Diagnoza i wsparcie*, Lublin 2016, s. 53–70.

21. Przybysz-Zaremba M., *Narracje o codzienności konstruowane przez samotne matki aktywne edukacyjnie-zawodowo*, [w:] I.M. Kijowska, M. Przybysz-Zaremba (red.), *Rodzina. Przeobrażenia, problemy, pomoc*, Elbląg 2013, s. 101–119.
22. Raclaw M., Tarkowska M., *Samotne rodzicielstwo. Między diagnozą a działaniem*, Warszawa 2013.
23. Reewes N., *Womankind. Beyond the Stereotypes*, Aldine Publishing Company, New York 1982.
24. Rich A., *Zrodzone z kobiety. Macierzyństwo jako doświadczenie i instytucja*, Warszawa 2000.
25. Ruszkiewicz D., *Negatywne aspekty nierealizowania macierzyństwa – poglądy i odczucia kobiet bezdzietnych*, „Pedagogika Rodziny” 2015, t. 5, nr 4, s. 169–183.
26. Smulnik-Barska, K., *Zjawisko „troll parentingu” – modne macierzyństwo czy forma krzywdzenia dzieci?*, „Kultura i Wychowanie: półrocznik pedagogiczny” 2020, nr 1(17), s. 41–54.
27. Szymanik-Kostrzewska A., Michalska P., *Użyteczność źródeł wiedzy o wychowaniu w opiniach matek małych dzieci*, „Wychowanie w Rodzinie” 2018, t. 17(1), s. 241–258.
28. Tataj-Puzyna U., *Doświadczenie macierzyństwa – badania sondażowe matek w Warszawie*, „Kwartalnik Naukowy Fides et Ratio” 2017, t. 30, nr 2, s. 124–144.
29. Walter N., *Obraz rodzicielstwa w polskim internecie, czyli co czytają i o czym dyskutują współczesne matki*, „Biuletyn Edukacji Medialnej” 2012, nr 1, s. 16–26.
30. Wiśniewska-Nogaj L., *Udostępnianie online zdjęć dzieci a problem pornografii dziecięcej w opinii matek*, „Dziecko Krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2019, t. 18, nr 4, s. 65–83.
31. Wolska-Długosz M., *Samotne rodzicielstwo – blaski i cienie. Próba syntezy*, „Scientific Bulletin of Chełm – Section of Pedagogy” 2016, nr 2, s. 57–66.
32. Żelazkowska M., *Kształtowanie obrazu macierzyństwa przez nastoletnie matki. Perspektywa społeczno-psychologiczna*, „Społeczeństwo. Edukacja. Język” 2016, t. 4, s. 63–72.